

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος

Συνδρομή ἑτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Γανουαρίου ἐκάστου ἔτους, καὶ εἶναι ἑτησιαί — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδοῦ Σταδίου, 6

28 Φεβρουαρίου 1882

Ἐκ τῆς «Εὐφροσύνης», τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος δράματος τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, παραλαμβάνομεν τὴν ἐπομένην ἀφήγησιν, ἐν ἣ ἡ διὰ στόματος τῆς Νάσως, τροφῆς τῆς Εὐφροσύνης, ζωηρῶς περιγράφεται:

Ἡ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΧΟΡΜΟΒΟΥ

ΝΑΣΩ

Ἦτο πρὸ ἐτῶν

κοντὰ σ' τὸ Τεπελένι, χώραν τουρκικὴν, τὸ Χόρμοβον, χωρίον Χριστιανικόν. Τὸ Τεπελένι ἦτο ἡ αἰμοβαφῆς ἐνὸς θηρίου φωλεά, ποῦ λέγεται τὴν σήμερον βεζίρης, ἀλλὰ πρὸ ἐτῶν εἰκοσιπέντε ἴσως καὶ ἐπέκεινα Βελῆ-ζαδὲς Ἀλῆ μπεης ἐλέγετο. Εἰς τὴν ἰδίαν ἦσαν φωλεὰν μ' αὐτὸν καὶ δύο τίγρεις, Χάμκω ἡ μητέρα του, κ' ἡ ἀδελφή του Χαϊνίτσα

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

Μάλιστα.

Ἦ, τίς δὲν τὰς γνωρίζει; τίς δὲν ἤκουσε τὰ δύο φωλεὰ αὐτὰ ὀνόματα;

ΝΑΣΩ

κ' αἱ δύο λυσασμέναι γιὰ τὸ Χόρμοβον καὶ γιὰ τοὺς Χορμοβίτας. Τέλος ὁ Ἀλῆς, τὴν λύσσαν ποτισμένος καὶ τὸ μίσος των, μὲ δυὸ χιλιάδες ῥίγνεται σ' τὸ Χόρμοβον. Ἦ, καὶ νὰ ἦσουν τότε ἐκεῖ καὶ νὰ βλεπες νὰ τρέχουν αἱ γυναῖκες μὲ τοὺς ἄνδρας των νὰ τοὺς ξεπροβοδίζουν εἰς τὸν πόλεμον, ἄλλαις ἐκεῖ νὰ κλαίουν καὶ νὰ δέρνονται, ἄλλαις νὰ ξεῤῥιζώνωνται, πλεξίδες των καὶ ἄλλαις νὰ καταρῶνται καὶ νὰ βλασφημοῦν τὸν ἄπιστον Ἀλῆν καὶ τὴν μητέρα του. Ἦμουν ἐκεῖ κ' ἐγὼ μὲ τὴν μητέρα μου καὶ μὲ τὰς ἀδελφάς μου. Κεῖναις ἔκλαιαν, ἐγὼ—μικρὴ ἀκόμα—ἔμεν' ἄφωνη, καὶ ἐκρατοῦσα μόνον τὴν μητέρα μου ἀπὸ τὸ φόρεμά της. Ἐνικήθησαν οἱ ἀσεβεῖς, καὶ πρῶτος εἰς φυγὴν τραπέισ, κατησχυμμένος ὁ Ἀλῆς ὑπέστρεψε σ' τὸ Τεπελένι. Ἦς τὸν εἶδεν, ὤρμησεν ἡ Χάμκω μανιώδης κατεπάνω του, καὶ πτύουσά τον κατὰ πρόσωπον, «Δειλέ, κρημνίσου ἀπ' ἐμπρός μου!» τοῦ ἐφώναξε, «Ἄμε νὰ κλώθης σ' τὸ χαρέμι νήματα. Τὰ ὄπλα δὲν ἀρμόζουν εἰς τὰς χεῖράς σου, ἡ ἡλακάτη μόνον».

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

Ὅλ' ἀληθινά.

Τὰ ἤκουσ' ἀπὸ τόσους ἀπαράλλακτα. Τοιαύτη μόνον μήτηρ ἦτο δυνατὸν εἶναι τοιοῦτον νὰ γεννήσῃ.

ΝΑΣΩ

Ἰκανά

παρῆλθον ἔτη, καὶ ὁ πρὶν ἐχθρὸς Ἀλῆς ὁ ἄκρος ἦτο φίλος τῶν Χορμοβιτῶν. Νεόνυμφη ἀκόμα ἐναννούριζα μίαν ἡμέραν ἤσυχη τὸν Χριστό μου, δέκα μηνῶν ἀγόρι. Ἐξαφνα πυκνοὺς τουρκελισμοὺς ἀκούον' σ' τὸ παράθυρον προβάλλω, πλὴν δὲν βλέπω τὸ παραμικρόν. Καθίζω, καὶ σ' ὀλίγον ὁ τουρκελισμὸς ἀρχίζει πάλιν. Πάλιν ἐσηκώθηκα. Οἱ γείτονές μου ψιθυρίζουν. Ἐλεῖπεν ὁ ἄνδρας μου, καὶ ὁ φόβος μ' ἐκυρίευσεν. Κάνω νὰ τρέξω σ' τοῦ πατρός μου, μὴ ἐκεῖ μάθω τί τρέχει· ἀλλὰ μόλις ἤνοιξα τὴν θύραν κ' εἶδα μαῦρα σύννεφα καπνοῦ τὴν χώραν νὰ σκεπάζουν, καὶ ὑπόκωφος βοὴ νὰ τὴν σαλευῖ. Γέροντες, παιδιὰ, γυναῖκες, ὅλοι ἐῤῥιχναν ξεφωνητά, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἤκουε τί ἔλεγαν. Μακρόθεν μετ' ὀλίγον γοερά κραυγὴ ἀλλ' ὀξυτάτ' ἠκούσθη: «Φωτιά καὶ σπαθὶ σ' τὸ Χόρμοβον! Σωθῆτε!» Ἦτο ὁ Ἀλῆς μὲ τοὺς Τουρκαλθανοὺς του, ὅπου ἔξαφνα ἐπιδραμόντες ἔβαζαν φωτιά παντοῦ καὶ ἐσφάζαν τὸν κόσμον εἰς τὸ Χόρμοβον. Ἀπὸ τὸν φόβον ἔτρεμα δάκρυον. Ἐκαμα μιά νὰ τρέξω, ἀλλ' ἀδύνατον. Θεὸς καὶ τὸ παιδί μου ἐνθυμήθηκα. Ἀνέβηκα, τὸ πῆρα, κ' ἔξω ἔτρεξα νὰ πάγω σ' τοῦ πατρός μου. Πλὴν πυκνότατον τὸ πλῆθος εἰς τὸν δρόμον μ' ἐσπρώξεν ἀλλοῦ, ἀπ' ὅπου μόλις εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μπόρεσα νὰ γυρίσω καὶ νὰ τὸν δῶ, ἄχ! ζωσμένον ἀπὸ φλόγας. «Βοηθήσατε» ἐφώναξα, καὶ τρέχω. Ἀπὸ τὰ μαλλιά ἓνας Τουρκαλθανίτης μὲ σπαθὶ γυμνὸ μ' ἀρπάζει καὶ μὲ σέρνει!

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ [περιελθὼς φελλίζουσα].

Παντοδύναμη!

ΝΑΣΩ

Ἐξαφνα τότ' ἓνα πσέλεϊ ἄστραψε,
καὶ ὁ τουρκαρβανίτης ἐκυλίσθηκε
σ' τὰ χῶματα μαζί μου. Ἄπ' τὰ χέρια του
μ' ἀδράχνει τότε χέρι δυνατώτερο
καὶ μὲ σηκώνει. Ἦτανε ὁ ἄνδρας μου.
Ἄρπάχνει τὸ παιδί μου — Ἄχ, Φροσύνη μου!
σ' τὴν ἀγκαλιά μου τὸ καυμένο ἦτανε
συμμαζεμμένο, σὰν νὰ ἔνοιωθε, χωρὶς
νὰ βγάλλῃ ἄχνα — τὸ φιλεῖ, σ' τὸν κόρφο μου
τὸ βάνει πάλιν, μὲ φιλεῖ, καὶ δείχνοντας
τὸν δρόμο, ποῦ τὸ πλῆθος πῆρε φεύγοντας
« Τρέξε ἐκεῖ, μὲ λέγει, τρέξε γρήγορα,
μαζί μ' ἐκείνους! » — « Τάσο μου, ἐφώναξα
ἐγώ, ποῦ μὲ ἀφίνεις; » — « Κάμε γρήγορα
ὄ, τι σὲ λέγω » εἶπε μὲ προστακτικὴν
φωνὴν ἐκεῖνος. « Διὰ τοὺς γονεῖς ἐγώ
καὶ συγγενεῖς μας θὰ φροντίσω γρήγορα,
καὶ τρέχουμεν κατόπι καὶ σὰς φθάνομεν.
Πήγαινε, τρέξε ». — Ἐτρεξα καὶ ἔφθασα
τὸ πλῆθος ὅπου ἔφευγαν.

[Μικρὰ παῦσις].

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ

Καὶ ὕστερα;

ΝΑΣΩ

Μακρὰν τῆς χώρας φεύγοντες ἐσόθημεν.
Καὶ ἄλλοι μὲν, καθὼς κατόπιν ἤκουσα,
σ' ταῖς Κυθωναῖς ἐφύγαν τῆς Ἀνατολῆς,
ἄλλοι σ' τὴν Βουλγαρίαν ἐσκορπίσθησαν,
καὶ ἄλλοι πῆγαν εἰς τὸ Βουθρωτόν. Ἐγὼ
εἰς τοῦ Ἀργυροκάστρου τὰ βουνὰ καθὼς
ἐφθάσαμεν, ὀπίσω ἔμειν' ἀπ' αὐτούς,
προσμένουσα εἰς μάτην, φεῦ, τὸν ἄνδρα μου
καὶ τοὺς γονεῖς νὰ ἴδω καὶ οἰκείους μου.
Ἀπελπισθεῖσα τέλος πρὸς τὸ Χόρμοθον
τὸ βῆμα στρέφω, καὶ εἰς βράχον ὕψηλόν
ἀνέβηκα νὰ ἴδω τὴν πατρίδα μου.
Ζητῶ νὰ τὴν ἀνέωρ μὲ τὸ βλέμμα, ἀλλὰ
δὲν βλέπω παρ' ἐρείπια καπνίζοντα
ἐκεῖ ποῦ ἦτον ὡς προχθὲς τὸ Χόρμοθον.
ὦ, τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἐβάσταξα
ἐκλαυσα τότε, ἐκλαυσα κ' ἐθήρηνησα.
Ἀπὸ ἐκεῖ σ' τὴν χώραν ἐκατέβηκα,
ἀλλ' οὔτε δρόμον οὔτε συνοικίαν κἀν
ἀναγνωρίζω. Προχωρῶ ἐπάνω εἰς
ζεστήν ἀσδόλην καὶ διασκελίζουσα
κορυμὰ νεκρῶν καὶ μέλη ἢ ἡμίκαυστα
ἢ ἀπανθρακωμένα καὶ κατὰμαυρα.
Ἐπάγω πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἔκειτο
ἡ πατρικὴ οἰκία, ὡς ὑπέθετα.
Ἐκεῖ κοιτάζω ἔν πρὸς ἓν τὰ πτώματα
ἀλλὰ εἰς μάτην ἦσαν ὄλ' ἀγνώριστα.
Φωνάζω τότε κ' ἐξ ὀνόματος καλῶ
τὸν σύζυγόν μου, τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς.
Κανεῖς δὲν ἀποκρίνεται ἀπὸ πουθενά.
Πλὴν μετ' ὀλίγον ἀσθενῆ ψιθυρισμὸν
ἀκούω κάπου. Τρέχω πρὸς αὐτὸν εὐθύς,

καὶ βλέπω Τουρκογύφτους ποῦ ἐσκάλιζαν
εἰς τὴν ἀσδόλην. Ἐσφιζα τὸ τέκνον μου
ἔς τὴν ἀγκαλιά μου καὶ ὠπισθοδρόμιστα,
ἀπὸ τὸν δρόμον καὶ τὴν φρίκην ἄφρονος
καὶ παγωμένη. Ἐτρεξα καὶ ἔφυγα.
Τὸν δρόμον τότ' ἐπῆρα πρὸς τὰ Γιάννινα,
ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὸ φῦχος τρέμουσα,
ὡς καὶ ἀπὸ τὴν πείναν — νῆστις πρὸς τριῶν
ἡμερανύκτων ἤμην, — μὲ φορέματα
σχισμένα εἰς τοὺς λόγκους, ὅπου ἔτρεχα,
καὶ ἀπὸ τὴν ἀσδόλην μαῦρα. Ἐτρεχα
ὅσον μποροῦσα. Ἐξαφν' ἄκουσα φωνὰς
καὶ τρέχω. Ἦσαν πλῆθος γυναικοπαῖδα
δεμένα, καὶ σὲ μία βρῦσι κάθονταν
μὲ τοὺς Τουρκαρβανίταις ποῦ τὰ ἔστειραν
εἰς τὴν σκλαβιάν' τοὺς φθάνω καὶ ἡμιθανῆς
ἔπεσα χάμου. « ὦ, δι' ὄνομα Θεοῦ,
λίγο ψωμί, φωνάζω, λυπηθῆτέ με! »
εἰς τὸ σχοινί τῶν ἄλλων οἱ Τουρκαλθανοὶ
μὲ ἔδεσαν κ' ἐμένα, καὶ ψωμί ξηρὸν
ἓνα κομμάτι μ' ἐβρίζαν. Ἐγνώρισα
ταῖς σκλαβωμέναις ἦσαν Χορμοβίτισσαι,
καθὼς κ' ἐκείναις παρευθὺς μ' ἐγνώρισαν.
Ταῖς ἐρωτῶ, τί ἔγεινεν ὁ ἄνδρας μου;
Μὲ λέγουν, Ἐσκοτώθη. Ὁ πατέρας μου;
Κ' ἐκεῖνος. Ἡ μητέρα, τὰ ἀδελφία μου;
οἱ συγγενεῖς μου; Ἄλλοι κατεσφάγησαν,
ἄλλ' εἰς τὰς φλόγας ζῶντες κατεκάησαν.
Πρὶν φθάσω τὸ κομμάτι τὸ ξηρὸ ψωμί
νὰ τὸ τελειώσω, ἔπεσ' ἀπ' τὰ χέρια μου.
Δὲν ἐκρατούμην τῶν δακρῶν ἐσπασεν
ὁ χεῖμαρρος, καὶ τότε ἤρχισαν μ' ἐμὲ
τοὺς θρήνους καὶ αἱ ἄλλαι, καὶ μετ' οὐ πολὺ
ὄλος ἐκαὶ ὁ λόγκος ἀπὸ τοὺς κλαυθμοῦς;
τῶν γυναικῶν ἀντήχει καὶ τῶν Ἀλβανῶν
τὰς βλασφημίας κ' ὕβρεις. Ἀπ' τὰ Γιάννινα
ἦλθαν κατόπιν πλοῦσι Χριστιανοὶ
σ' τοὺς Ἀρβανίταις καὶ μᾶς ἐξηγόρασαν.
Ἐμένα μ' ἐξηγόρασ' ὁ πατέρας σου,
γιατί ἔταν φίλος τοῦ πατρός μου, καὶ ἀπ' ἐκεῖ
ξεκίνησα μαζί του γιὰ τὰ Γιάννινα.
Σ' τὸν δρόμον — δοκιμάζω, Εὐφροσύνη μου,
σ' τὸν δρόμον νὰ βυζάξω τὸ παιδί μου, καὶ
— πῶς νὰ τὸ εἶπω, ὦ Θεέ μου τοῦτο, πῶς; —
ἦτο νεκρὸν. Ἀκούεις, κόρη μου; νεκρὸν
τὸ ὄρφανόν μου, τὸ βασανισμένον μου,
τὸ δυστυχές μου τέκνον.

[Συνέχει δι' ὑπερτάτης βίας τοὺς λυγμούς της].

— Τό φερα νεκρὸν

ἐδῶ σ' τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸ ἴθαψα.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ [Ἐδακρσε].

ὦ σὺ δυστυχιστάτη πάσης γυναικός,
ταλαίπωρή μου Νάσω, ὦ γλυκειά μου
καὶ ἀκριβὴ μητέρα!